

آموزشکده فنی و حرفه ای دختران بجنورد

گروه استاندارد ساختمان و معماری

مدرس: سیده الهام شریفیان

نام درس: شناخت و تحلیل روستا(واحد تئوری:1 و واحد عملی:1)

شناخت و تحلیل روستا

نمیسال تحصیلی 98-99

Identification and Analysis of village

Table of Contents

فهرست

تیپ شناسی روستاهای ایران	1
تیپ روستاهای پراکنده و خصوصیات آن ها	2
تیپ روستاهای گردآمده و خصوصیات آن ها	5
انواع گونه های روستایی در ایران	7

شناخت و تحلیل روستا

تیپ شناسی روستاها

تیپ شناسی روستاها که تحت تاثیر عوامل گوناگون مانند طبیعت و اجتماع پدید می آید از کشور به کشور دیگر متفاوت است. این واقعیت را نباید فراموش کرد که تیپ شناسی تحت تاثیر عوامل مختلفی قرار دارد. ریخت شناسی روستا که پیرو عوامل مختلف می باشد می توان از دو دید بررسی کرد:

1- سکونت مستقل یا غیر مستقل خانوار

2- از دید چگونگی قرار گرفتن خانه ها نسبت به یکدیگر و محل های کار نسبت به خانه ها

منظور از تیپ روستا
وضعیتی است که خانه
های روستایی نسبت به
یکدیگر و نسبت به
محل کار روستایی
دارند.

در مورد چگونگی سکونت مستقل یا غیر مستقل خانوار باید بگوییم که در روستاها، سکونت خانواده ها در خانه ای جدا دا متداول می باشد. تیپ خانه های آپارتمانی متداول ترین نوع سکونت در شهر ها است که در روستا ها نمی توان با آن برخورد کرد. از این رو منظور از تیپ روستا وضعیتی است که خانه های روستایی نسبت به یکدیگر و نسبت به محل کار روستایی دارند.

بنابراین تعریف دو نوع تیپ روستایی در کشور قابل تشخیص می باشد:

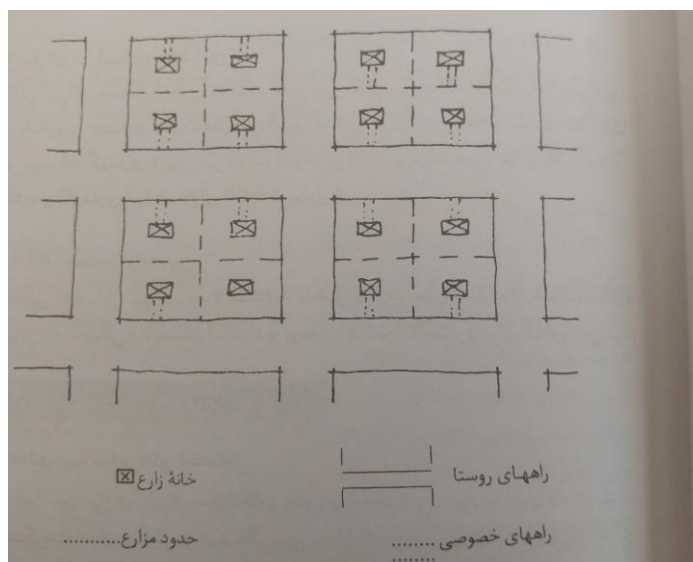
1- تیپ روستاهای پراکنده

2- تیپ روستاهای گردآمده

الف- تیپ روستاهای پراکنده

در این تیپ روستاها، کشتزار ها سطح گسترده ای از خاک را در بر گرفته و از آن جایی که خانه های روستایی در میان کشتزار ها ساخته می شوند چشم اندازی از یک پراکندگی را پدید می آورند.

این نوع تیپ از روستاها در آمریکا و بسیاری از کشور های اروپایی به چشم می خورد. چرا که در ایالت متحده پس از اجرای طرح برنامه ریزی در سال 1785 که منظور تقسیم زمین ها به شکل مستطیل در آمد، تیپ روستای پراکنده به عنوان تیپ رایج اکثر روستا ها در آمد. این نوع تیپ در مناطق شمالی و جنوبی کشور مان تا حدودی به چشم می خورد.

تیپ روستای پراکنده Figure 1

محاسن تیپ روستاهای پراکنده

1- دقیق بودن محدوده کشتزار هادر این نوع روستاها حدود کشتزار ها بر اساس تقسیمات

فرعی منظم و تثبیت شده است که امکان هرآن بررسی و حدود یابی آن را امکان پذیر می سازد

2- آسانی آمد وشد به محل کار

در این نوع تیپ از روستاها خانه کشاورز درون کشتزار ساخته می شود. کشاورز برای آمدن و رفتن به محل کار به ناچار متحمل گذراندن وقت زیاد یا هزینه استفاده از وسایل حمل و نقل را نمی پردازد

3- کار کردن در نزدیکی افراد خانواده

نزدیک بودن لبه افراد خانواده و به ویژه کودکان، از نظر روانشناسی میل به کوشش و همچنین نیروی کشاورزی را تقویت کرده و بازده آن را افزایش می دهد

4- دارا بودن انعطاف پذیری اقتصادی

در این نوع تیپ از روستاها از آن جا که ملک خصوصی کشاورز سطح گسترده ای را در بر میگیرد، از نظر برنامه ریزی اقتصادی فعالیت های بهره گیری کشاورز می تواند با انعطاف بیشتری عمل آید. مثلا اگر فردر وستایی ببیند که پرورش و نگه داری دام سود بیشتری دارد می تواند شمار آن ها را بالا ببرد و در مورد تغذیه و نگهداری آن ها هم دارای امکانات بهتری باشد.

عیوب تیپ روستاهای پراکنده

1- محدودیت تماس های اجتماعی

اولین ایراد قرار گیری این نوع سکونت گاه روستایی، در زمینه های اجتماعی خودش را نشان می دهد. در این نوع سکونت روستایی امکان همبستگی اجتماعی و روابط همسایگی کم رنگ می باشد. ساکنان گهگاهی یکدیگر را می بینند و مبادرت در مسائل شخصی و خصوصی به ندرت به چشم می خورد

2- افزایش هزینه ای حمل و نقل

اشغال شدن زمین های پهناور به وسیله مزارع و همچنین پراکنده بودن و جدا بودن خانه ها از یکدیگر ایجاب می کند علاوه بر راه های اصلی، راه های فرعی بسیاری نیز ساخته شود. مثلا یک روستای باریک و درازی که در کنار یک جاده شکل گرفته است می تواند با یک جاده پاسخگوی نیاز های حمل و نقل خود باشد. ولی در روستای پراکنده چنین امکانی هرگز دیده نمی شود.

3- دشواری ایجاد تاسیسات و شبکه ها

در روستاهای تیپ پراکنده، ساختن تاسیسات و شبکه ها به منظور پاسخگویی به نیازهای زندگی با دشواری روبه رو است. ساختن شبکه های لوله کشی آب، همچنین سیم کشی خانه ها به منظور پخش برق به علت دور بودن خامه ها از یکدیگر در این نوع از روستا ها دشوار است و نیازمند صرف هزینه های بسیار می باشد.

4- عدم بهره برداری شایسته از سرمایه گذاری های جمعیتی

مسئله عدم تامین بهره برداری کامل از سرمایه گذاری های جمعیتی، یکی دیگر از عیب تیپ های روستاهای پراکنده است. این مشکل تاسیس دبستان ه او آموزشکده ها را نیز تحت تاثیر قرار می دهد و حتی باعث کاهش نرخ باسوادان در این نوع از روستاها می شوند.

5- افزایش هزینه های همگانی

پراکنده قرار گرفتن خانه ها در روستاهای پراکنده، همانگونه که هزینه های خصوصی روستاییان را بالا می برد به همان ترتیب در بالا رفتن هزینه های همگانی نیز نقش موثری دارد. هر اندازه که پراکندگی خانه ها بیشتر باشد به همان اندازه راهی که باید برای رفتن و برگشتن به مرکز روستا طی شود بیشتر خواهد شد. با توجه به اینکه مراکز خدماتی در مراکز روستا واقع هستند این رفت و آمد امری اجتناب ناپذیر می باشد.

ب- تیپ روستاهای گردآمده

در این نوع تیپ روستاها، خانه ها در همسایگی یکدیگر بوده و روستا چشم انداز متمرکزی دارد. در این تیپ روستا، مزارع از خانه ها جدا هستند و گاهی مزارع در فاصله بسیار دور از خانه ها واقع می شوند.

می توان گفت در ایران تیپ روستاهای گردآمده از قدیمی ترین و اصیل ترین تیپ های روستایی می باشد. چرا که این تیپ مناسب ترین تیپ ها برای زندگی گروهی و دست جمعی می باشد. چراکه انسان ها به صورت گروهی و دست جمعی برای روبه رو شدن با هرگونه رویداد غیر منتظره راهی پیدا میکند. پس یکی از مهم ترین دلایل پیدایش این نوع تیپ روستا ضرورت امنیت و دفاع در برابر عوامل آزار دهنده است.

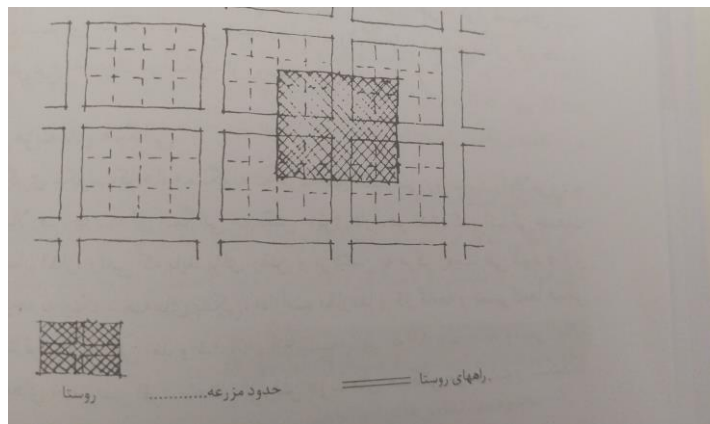

Figure 2 تیپ روستای گردآمده (متمرکز)

محاسن تیپ روستاهای پراکنده

1- ممکن بودن برقراری تماس های اجتماعی

در این تیپ از ورستاهای آن جایی که خانه ها دور از کشتزار ها ولی در کنار یکدیگر قرار دارند، امکان برقراری مناسب های همسایگی وجود داشته و مبادرت به همیاری میان روستاییان بالا است.

2- کاهش هزینه های حمل و نقل

چون در این نوع تیپ از روستا، خانه های روستایی گردآمده و همچنین نزدیک به یکدیگر و مرکز روستا هستند از این رو هزینه تعمیر و ایجاد راه های روستایی در مقیسه با روستای پراکنده بسیار کمتر است. به خصوص در مورد روستاهایی که در مناطق کوهستانی هستند این اختلاف بسیار محسوس می باشد.

3- آسان ساختن تاسیسات و شبکه ها

از آن جا که در روستاهای گرد آمده، خانه ها در قسمت کوچکی از روستا و به صورت فشرده گرد آمده اند، ساختن تاسیسات مانند آب، برق و ... ارزان تر تمام می شود.

4- امکان بهره بردای کامل از سرمایه گذاری های جمعیتی

برخلاف روستاهای پراکنده بالا بودن میزان فشردگی تراکم جمعیت در تیپ روستاهای گردآمده، می تواند امکان استفاده کامل از سرمایه گذاری های جمعیتی را داشته باشد. مثلا اگر شمار کودکانی که در سال های مدرسه هستند آن اندازه باشند که بتوانند کلاس های یک مدرسه پنج کلاسه را پر کنند، در این صورت ساخت یک مدرسه برای چنین روستایی کار بسیار عاقلانه ای تلقی می شود.

معایب تیپ روستاهای گردآمده

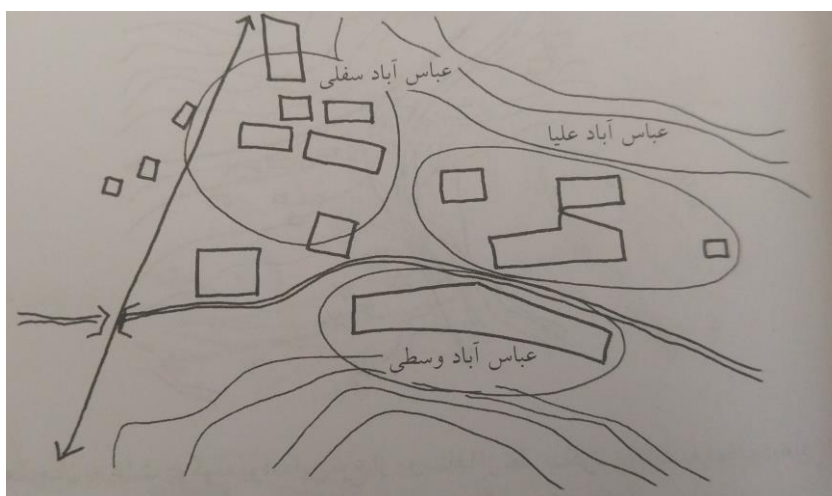
این عیب ها همان عیوبی هستند که پیرامون روستاهای پراکنده به عنوان محاسن از آن ها یاد شد.

بررسی گونه های مختلف روستا در ایران از لحاظ نوع سکونت روستاییان

انواع گونه های روستایی بر اساس نوع سکونت روستاییان:

- 1- روستاهای دهقانی: روستاهایی با سابقه طولانی سکونت و معیشت غالب کشاورزی
- 2- روستاهای ایلی: جوامعی که در حرکت و کوچ دایم هستند و دامداری اساس معیشت آن ها است
- 3- روستاهای ایلی-دهقانی: مراکز جمعیتی که از گروه دوم بوده و بنا به دلایلی به اجبار یکجانشینی را پذیرفته اند.

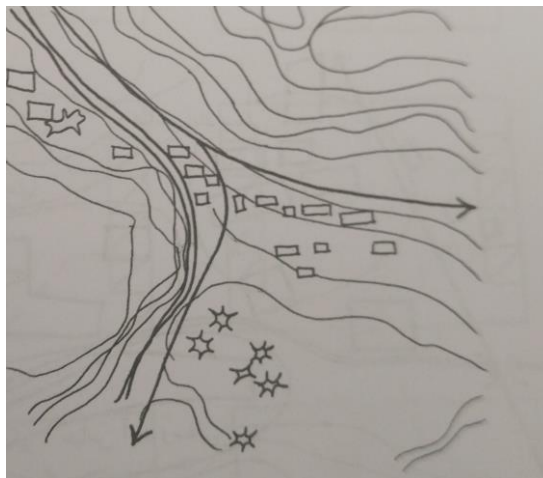
در این نوع روستاها گهگاه بروز یک سری اختلافات بین اعضا باعث پیدایش یک محدوده با دو یا سه مراکز جمعیتی و مستقل می شود که به عنوان ده بالا، وسطی، پایین از یکدیگر تفکیک می شوند.

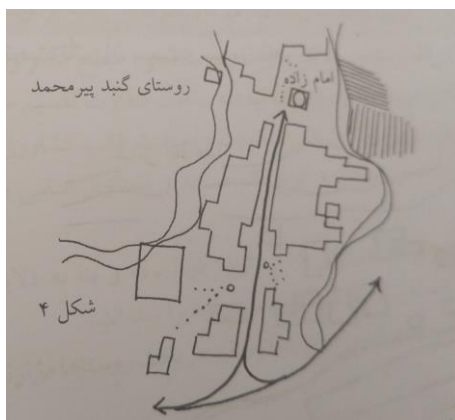
در روستاها، اعتقادات و مذهب نیز می تواند باعث تاثیر در شکل روستا شود و به سمت و سوی آن جهت دهد.

عناصر و اعضای یک روستا، بر اساس توافق گروهی و منافع مشترک در کارهای خود، از همکاری یکدیگر بهره مند می شوند و تعاون در امور از مشخصه های اصلی زندگی روستایی است. وجود فضاهای مشترک مبین همین خصوصیت روستاییان می باشد.

از عوامل دیگری که بر شکل و گونه روستا تاثیر گذار است نوع معیشت مردم روستا می باشد که این عامل خود به عوامل دیگری همچون زمین جهت زراعت و مراتع جهت استفاده دام و آب برای آبیاری مزارع، چه به صورت دیم و چه به صورت آبیاری به وسیل رودخانه، قنات، چشمه و ... بستگی دارد.

زمین نیز در شکل روستا تاثیر گذار است و در یک روستا زمین بارور را هرگز به یک سکونت اختصاص نمی دهند و این امر باعث پیدایش بافت و گونه های مختلف روستایی می شود

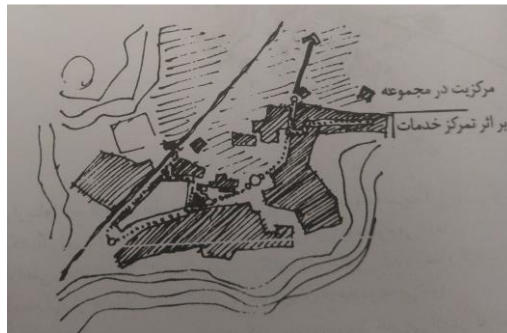
عناصر تشکیل دهنده روستا:

مجموعه عناصر تشکیل دهنده روستاها را می توان به صورت زیر طبقه بندی نمود:

- بناها (مسکونی، خدماتی)
- راه های ارتباطی
- منابع خدماتی-تولیدی (زمینه ای زراعی، مراتع، منابع آبی و...)

عناصر فوق در مجموعه شکل های متنوع به خود می گیرند.

چنان که خدمات در سطح نیازهای مجموعه ارائه گردد، بناهای خدماتی در مرکز روستا استقرار می یابند و خدماتی که جنبه عمومی دارند به سمت معابر کشیده می شوند.

استقرار بناها تابع قاعده و نظم خاصی نیست و عناصر مجموعه قابل ارزش گذاری نسبت به یکدیگر نیستند. در شرایطی جاده ارتباطی از میان روستا می گذرد یا بر اساس رشد روستا و گرایش آن به سمت جاده بخشبختی از آن تبدیل به راه عبوری درون روستا می وشد.

